

૭૮૬

દુવલકુલ

ચામુડન

(અનનુમન તરકકીએ ઇસલામ સીરીઝ ના. ૪)

રફીકુસ સિયામ.

અરુ જમાન અબ્દ ગુજરાતી હરકોમે લિખનવાલે

નિઝામુદ્દીન એ. કુરેશી.

પાંચપડી અહમદાબાદ.

શાયે કરનેવાલે

અરાકીને અનનુમન તરકકીએ ઇસલામ

કફીયાકુર્મ અહમદાબાદ

પહેલી આર

ફા. ૪૦૦૦

સને ૧૩૪૮ હિજરી (Ref. no. 178) સને ૧૯૨૫ ખ્રી.

(ખલા ડીમત

(યે રિસાલા મરફૂમ ખા. સા જાન મોહમ્મદ સાદામકી
ફલકો સવાબ પહોંચાને કી ખાતર વકફ કિયા ગયા હય.)

બી પાનકોરના નાકે આવેલા મનહર પ્રીન્ડીંગ પ્રેસમાં

“મોતીલાલ ગણપરામે છાપ્યું.”

ગુજરાતિ. ગુજરાતી ઓપીરાઈટ્સ

અલ્લહમ્મે લિલ્લાહ ! બહોત મમ જગાને મે હસ અનનુમત
ને ખુદાકે ફજલો કરમસે હરમે જેલ રિસાલેનત મુસલમાનોમાં
ખિદમત મેં મુકત પેશ કિયે.

તાકીદે નમાઝ. ૩૦૦૦ પહેલીઆર

તાકીદે નમાઝ ૮૦૦૦ દુઆગ ૧૨૨૧

જાં માઝ મુસલિમ ૨૦૦૦ પહેલીઆર

ખુદાઈ મનકમટેક્ષ ૬૦૦૦ ,,

રમઝાન શરીફકે મોકે પર રોઝો કે મસાયય કે મુતઅલીફ
યે રિસાલા તૈયાર થા લોકન અનનુમત કી માત્રી હાલત દેખતે હુવે
ઈસકો શાયે હોના મુશકિલ નજર આ ગદા થા. ખુદા કા શુર હય
કે હિસને મયબસે ૪૦૦૦ કાપી કા ખતિજામ કર દિયા. અવર આજ
યે રિસાલા શાયે હો રહા હય.

અનનુમતકો અવર છરગી નજરસે યે રિસાલા ગુજરે ઉરકો
હમારે શહેર કે મશહુરો મારફ મસલામી વકીલ જનાબ શેખ મોહમ્મદ
નઝીર સાહબ કા અહવાન મમના આકીયે કે આપને હમારી ગુજા
રિશ પર ઈસ રિસાલેકી ચાર હજાર કાપી છપવા જે અપને મરહુમે
મશહુર વાલિદ જનાબ ખાન સાહબ જાન મોહમ્મદ સાહબક નામસે
‘નફ્ફ ફરમાઈ’. જે હઝરાલ હસ રિસાલેકો પદે વો મરહુમ કે લકમે
ફુઆએ ખેચર કરે.

ઈસી તરાફ દીગર હઝરાલ કી અનનુમત કી હમદાદ પર
આજ્ઞાદ હોનયે તો વો બહોત જરૂર જરૂર અમસે હુદીફ મસાયય
શાયે કરનેકી ફેશિલ કરેગી.

નિઝામુદ્દીન ફરશી

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાંપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૧૭૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂઝી કું. ૨૦૫૫

વિષય ૫૭ : ૪૩૩

રફીકુરસયામ

યા

રોઝેકી હકીકત

શામકા વકત હય. નીલશુ આસમાન પર અગ્રકે ફટે ફટે ટુકડે ફયલે હુએ હંય. હવા તેઝ ચલ રહી હય. ઉસકે ઝોંકે અગ્રકે ટુકડોંકો ઇધર ઉધર હટા લે જાતે હંય. વકત ખિલકુલ આખિર હો ગયા હય. ખરચે અંર જવાન અંર છોટે ખડે આમ મુસલમાન જા ખજા ખુલે મયદાનોં, મસજીદોં અંર કોઠોં પર મગરેખકી તરફ આંખ લગાયે હુએ ખડે ગોરસે દેખ રહે હંય. મજમચે કે સોફતકો એક મેહમુદ નામી ખરચેને જીરફી ઉમર તખમીનન સાત ખરમકી હોળી ઇસ તરાહ અપને વાલિદસે મુખાતિખ હોકર ઇસ તરાહ તોડા.

“અબ્બા કયા દેખ રહે હો ?”

“એટા ! ચાંદ દેખ રહે હો.”

“ચાંદ દેખકર કયા કરોગે ?”

“ચાંદ દેખકર રાજા રખીંગે. ઈસ ચાંદસે રાજોંકા મહીના શુર હોગા. ઈસ લિયે સખ દેખતે હો.”

“કયા બિલા ચાંદ દેખે રાજા નહીં રખ સકતે ?”

“હાં, અગર આસમાન પર ગુબાર હોતો એક મહં યા અવરત મુસલમાનકી ગવાહી દેનેસે અગર અગર મતલા સાફ હોતો બોહોતસે આદમીયોંકી શહાદત મિલનેસે અગર અગર શુખ્હા હો તો શરખાનકે ૩૦ દિન પુરે કરનેસે રાજા રખ સકતે હંય.” યે સુનકર મેહમુદને આસમાનકી તારફ દેખકર કહા:-

“લો, વોહ ચાંદ નજર આ રહા હય.” મેહમુદ યે કેહ રહા થા કે મેહોલ્લે કે લડકોં કી “ચાંદ હો ગયા” “ચાંદ હો ગયા” કી આવાઝે આની શુર હુઈ. મેહમુદ કે અબ્બા અહમદને ચાંદ દેખકર દુઆ માંગી અગર મગરિબકી નમાઝ અદા કરકે મકાન કે નીચેકે હિસ્સે મેં આયે તો મેહમુદને કહા:- “કલ હમણી રાજા રખીંગે.” યે સુનકર અહમદ ખુશ હોકર બોલે:-

“શાખાશ બેટા ! તુમારૂં હિસ્સા પર; સુર રાજા રખો. મગર તુમ જાનતે હો કે રાજા કિસ તરાફ રખતે હંય ?”

“હાં, દાદી અમાને મુઝકો બતાયા તો ઝુરૂર થા મગર મેં આપકી બખાને મુખારક સે સુન્ના ચાહતા હું.”

“અચ્છા તો હો સુનો.” અહમદને કહા:- “તક કરના ખાને અઝર પીનેકા મુખેહ સાદિકસે ગુરૂખે આફતાબ તક. બ નીચયતે રોઝા. ઉસકો શરેઅ શરી-ફમેં રોઝા કેહતે હંચ. કયા તુમ મુખેહસે શામ તક ભુક અઝર ખ્યાસકી ખંરદાશત કર સકતે હો ?”

“હાં, જનાબ ! હિન્મત તો કરતા હું કે કુચ્છ ન ખાઉંગા અઝર ન પીયુંગા, રોઝા રખુંગા.”

ચે ખાતેં હો રહી થીં કે ઇતને મેં મેહમુદકી દાદી અંમા આ ગઈ છનકો દેખકર ફવરન મેહમુદ ચિલ્લા ઉટકા:- “દાદી અંમા ! કલ હમબી રોઝા રખીંગે.”

“બેટા ! ચે પહાડસા દિન કયોં કર કટેગા. ફુલસા ચહેરા કુમલા બાયગા. અઝર નન્હાસા કલેઅ ભુક કી ખરદાશત ન કર સકેગા.” ઇતનેમેં મેહમુદકી વાલિદા બી આ ગઈ. મેહમુદકે રોઝેકી હકીકત સુનકર બોલ ઉટકી:-

“ના બેટા ! તુમસે દિન બર ભુકા ખ્યાસા કયોં કર રહો બાયગા.” ઇતનેમેં મેહમુદકો સંબાલને વાલી

મામા આઈ અંર મેહમુદકે રોઝેકી હકીકત સુનકર ચિલ્લા ઉટકી:-

“વાહ ! મેં અપને બચ્ચેકો રોઝા નહીં રખને દુંગી. લો અલીતો અચ્છી તરફ તાકત લી નહીં આઈ. અલીતો ખેરીયત સે નહાયે હુવે અઠવાડા લી નહીં હુવા.”

મેહમુદ ચારોં તરફ કે ઈનકારસે રંછા અંર આબહીદા હોને લગા. તો અહમદને કહા:- “અચ્છા અપને દાદા જાનસે તો પુછલો.” ઇસ ફિકરસે મેહમુદકો કુચ્છ તસકીન હુઈ અંર રજામંદ હો ગયા અંર સારા કાફલા મિલે હુવે દુસરે મકાનકી તરફ ચલા. જહાં મેહમુદકે દાદા રહેતે થે. દાદા કે પાસ જા કર મેહમુદને કહા:-

“દાદાજાન ! આજ અલી અલી રોઝોંકા ચાંદ દેખા ગયા. કલ સખ રોઝા રખીંગે ઇસ લિયે મેલી રખના ચાહતા હું. લેકિન યે સખ મના કરતે હંય.” યે સુનકર મેહમુદકે દાદાને કહા:-

“બેટા ! મરહબા તુમારી હિન્મત પર. યે સખ લોગ મોહબત કે બેશસે મના કરતે હંય. અંર તુમ પર અલી રોઝે ફરજ લી નહીં હેં. સારા મહીના

પડા હય જળ જી ચાહે રખ લેના. અંર સુનો તુમારા
 રોજા આસાન થોડા હી હય. તુમારે રોજે કે લિયે
 બડે બડે સામાન હોંગે. જીસ રોજ તુમ રોજા રખોગે
 તુમારે હમજોદી, હમ મકતબ અંર અઝીઝો અકારબ
 વ હમસાયા સબ ખુલવાયે બધંગે. ઉમદા ઉમદા ખાને,
 બોહોત તરહેકી અફતારી બનવાઈ બયેગી, મસજીદોમે
 લેજી બયેગી. તુમારે રોજેકી વજેહસે ચે ફુરજી સામાન
 કરના હોગા. તુમ ફિર કિસી રોજ રોજા રખ લેના”
 ચે રામ કહાની સુનકર મેહમુદ બોહોત ખુશ હુવા કે
 ઈસ ધુમ ધામસે હમ રોજા રખીંગે. થોડીસી મિઠાઈ
 બે દાદાને દી ખાતે હુએ ખુશ ખુશ ચલા આયા.

મેહમુદકી તખીયત ફુદરતી તવર પર ઈમે દીન
 કી તરફ રાજિબ અંર તેહકીક તલબ વાકે હુઈથી.
 ખાને વગયરાસે ફારિગ હોકર દાદા કે પાસ આ મવ-
 જુદ હુવા અંર બોલા:-

“શામકો આપને ફરમાયા થા કે અલી તુમ
 પર રોજા ફરજ નહીં. અરજા બતાઈયે કે સુખપર
 ફરજ નહીં તો કિન પર ફરજ હય.” ચે સુનકર
 દાદાને કહા:-

“સુસલમાન ઉમ્મતે મુહમ્મદીયા પર, બે મજ-

સુન અર્થના બાલિગ ન હોં રોઝા ફરઝ હંય અર્
ફરઝકા ધનકાર કરનેવાલાં કાફર હંય.”

“રોઝેકી નીયત કબ અર્ કિસ તરાહ કરના
ચાહીયે” મેહમુદને પુછાતો દાદાને જવાબ દીઆ:-

“રોઝએ રમઝાનકી નીયત રાતસે લેકર દો પેહરસે
પહેલે તક કર લે કે આજ રખુંગા. જખાનસે કહેના
ઝુરરી નહીં હંય. દિલસે ધરાદા કરલે મગર રોઝએ
કબ અર્ કફરેકી નીયત રાતસે કરના ઝુરર હંય.”
યે સુનકર મેહમુદને ફિર સવાલ કિયા:-

“કયા રમઝાન શરીફકે રોઝોંકે અલાવા અર્ ભી
રોઝે હંય ?”

“રોઝેકી દો કિસમેં હંય. ફરઝ અર્ નિફલ.
ફિર ઉનમેંસે હરેકકી તીન કિસ્મેં હંય. જો કુલ
મિલાકે છે હોતી હંય. ૧, રોઝએ રમઝાન શરીફ.
૨, રોઝએ કબા. ૩, રોઝએ કફરા. યે તીન કિસમકે
રોઝે ફરઝ હંય. ૪, રોઝએ નઝરે મોઅઘયન. ૫,
રોઝએ નઝરે ગેર મોઅઘયન ૬, રોઝએ નિફલ. યે
તીન કિસમકે રોઝે નિફલ હંય. અર્ જો નઝરકા
રોઝા ઝુકરર કર લિયા જાતા હંય વોભી ફરઝ હો જાતા
હંય અર્ બાઝરોઝે ખાસ નિફલી રોઝે કહેલાતે હંય.”

“રોઝે નિફલ વ કઝા વગયરા જીસ રોઝ ચાહેં
રખ લેં ચા ઉનકે વાસ્તેલી કોઈ ખાસ દિન સુકરર
હય ?”

“ઇંદ, બકરા ઇંદ, અર બકરા ઇંદસે તીન દિન
ખાદ તક રોઝા રખના હરામ હય, બાકી જળ ચાહેં
રોઝા રખેં. લેકિન રમઝાન કે મહીને મેં અગર
નિફલ કે રોઝેકી નીયત કરે તખ લી રમઝાનકા રોઝા
હોગા નિફલ ન હોગા. ગરઝ પાંચ દિન રોઝે ન રખે.
ઇંદુલ ફિતર અર ચાર દિન ઇંદુલ દોહા કે.”

“હાદા જાન ! આપને અલી ફરમાયા થાકે ખાઝ
રોઝે ખાસ નિફલી રોઝે કહેલાતે હંચ વો કોન
કોનસે હંચ ?”

“છોટી ઇંદકે ઝઅદકે છે દિન. બકી ઇંદકે મહીને
મેં ૧૩ સે ૧૫ તક ચે અઇયામે બયઝ લી કહેલાતે
હંચ. ફિર મોહરરમકે દસ દિન જુમ્આ, હઝારા.”

“હઝારા કયા હે ? કુલ હય ચા મોતી ?”

“શબરાતકી પંદરવીં કો જો રોઝા રખા જાતા હય
વો હઝારા રોઝા કેહલાતા હય.”

“જખહી ઉસ દિન જળ હમ આતશખારી ચલા

રહેથે અંર સખ હલવા માંડે ખાતેથે. મામા કેહતી થી
કલ મેં હંઝારા રોઝા રખુંગી. ”

“ બસ વોહી. ”

“ અબ યે ફરમાઈયે કે રમઝાન શરીફ કે રોઝે
કબસે ફઝાં હુએ ? ” મહેમુદકે ઇસ સવાલસે ઉસ્કે
દાદા કે બે ઇનતિહા ખુશી હુઇ ઇસલિયે ઉસ્કે હકમે
હુઆ કરતે હુવે દાદાને કહા :-

“ મહેમુદ ! ખુદા તુમહારી ઉમ્મમેં બરકત દે. તુમ
બડે ઝહીન માલુમ હોતે હો. અંર તુમકો શવક હય
કે દીનકી ખાતેં સીખો. લો ગોરસે સુનો. ફતેહ મક્કાકે
કોઇ તીન બરસ અંર શુરૂ ઇસ્લામસે પંદરા બરસ
ખખદ રમઝાન શરીફકે રોઝે ફરઝ હુએ. યે મહીના
ખોહોત ખુબારક અંર બા બરકત હય. ” યે સુનકર
મહેમુદને ઘોડી દેર તક ગોર કરને કે ખખદ કહા:-

“ દાદાબાન ! આપકે ઇસ ફરમાનેસે મેરે દિલમેં
એક અંર સવાલ પચદા હોતા હય કે ઇસ મહીનેકી
બરકતેં કોન કોનસી હય ? ”

“ યે મહીના અયસા બા બરકત હય કે અગર
ઇસ્કી ખુરી ફઝીલત બ્યાન કી બવે તો એક કિતાબ
તૈયાર હો. મુખતિસર તુમકો બતલાતા હું ઉસકો.

યાદ રખના. ફિર કિસી વકત તુમ્હારા ઇમતિહાન લિયા જાયગા. સુનો

(૧) કુરઆને મજીદ ઇસ મહીને મેં નાઝિલ હુવા ચે સબસે બડી ફઝીલત હય અન્ન અલાવા ઇસ્કે અન્ન મોહોત ફઝીલતેં હંય ગિન્તે જાવ.

(૨) યકુમ રમઝાન શરીફ કો હઝરત ઇબ્રાહીમ અલૉપર સહીશ નાઝિલ હુવા.

(૩) છે તારીખ કો હઝરત મુસા અલૉપર તવરેત નાઝિલ હુઈ.

(૪) સતરા તારીખ કો હઝરત ઇસા અલૉપર ઇનજીલ નાઝિલ હુઈ,

(૫) અહિં તારીખ કો તમામ કુરઆન શરીફ અવ્વલ આસમાન પર ઉતરકર બ કદરે મુનાસબ તેવીસ ખરમમેં હમારે નબી સલૉ પર નાઝિલ હુવા.

(૬) હઝરત રસુલે અકરમ સલૉને ફરમાયા કે:- “જે શખ્સ રમઝાન શરીફ કે રોઝે અવ્વલસે આખિર તક રખે વો સગીરા ગુનાહોંસે અથસા પાકે હુવા જોયા અબી અપની માંકે પેટસે પચદા હુવા.”

(૭) મુસા અલૉકી મુનાજાત પર ખુદાએ તઆલાકા ઇરશાદ હુવા કે અય મુસા રમઝાન કે મહીને

કી ફઝીલત ઉમ્મતે મુહમ્મદીયા પર તમામ મહીનોસે અયસી હય જયસી મેરી ફઝીલત તમામ બંદો પર.

(૮) હઝરત રસુલે ખુદા સલોને ફરમાયા કે:--
“નેક કામકા સવાબ અલ્લાહ તઆલા દેહ અંદસે સાતસો ગુને તકે અતા ફરમાતા હય. મગર રોઝે કે બારેમે ખુદા ફરમાતા હય કે વો મુઝસે તાઅલ્લુક રખતા હય અન્નર મેં લી જાઅરે રોઝા હું. યઅને મેરા હીદાર હોગા.” અન્નર સુનો.

(૯) હદીસ શરીફ મેં વારિદ હય કે:--“રોઝા દાર કે મુંહકી ખુ અલ્લાહ તઆલા કો મુશકો અઅફરાનકી ખુશખુસે ઝિયાદા પસંદ હય.”

(૧૦) આં હઝરત સલોને ફરમાયા હય કે:--
“જખ રમઝાનકા મહીના આતા હય તો બેહેશતકે દરવાઝે ખોલ દિયે જાતે હંય. અન્નર દોઝખ કે દરવાઝે બંદ કિયે જાતે હંય. અન્નર બડે બડે શયાતીન મુકધયદ કિયે જાતે હંય.”

(૧૧) રમઝાન શરીફકે રોઝ દારોંકી હુરેં તમન્ના હરતી હંય.

(૧૨) ઇસ મહીને કા એક દિરમકા સહકે અન્નર મહીને કે હઝાર દિરમકે સહકે બરાબર હય.

(૧૩) ઇસ મહીનેમેં જુમેકી ઇબાદત અઠર કલામે મજહકી તિલાવત હઝાર સાલકી ઇબાદતસે જિયાદા સવાબ રખતી હય.

(૧૪) ઇસ મહીને મેં જો શખ્સ રોઝા અપને અહલો અયાલકે સાથ ઇફતાર કરે ઉસકો મક્કા મુઅઝઝમા મદીના મુનવરા અઠર બયતુલ મુકદ્દસકે રોઝેદારકે ઇરાબર સવાબ મિલેગા.

(૧૫) ઇસ મેં શબેકદર લી હય, અઘર ઉસ રાતકો દુઆ મકબુલ હોતી હય.

હન્નોઝ યે ફિકરા તમામ ન હોને પાયા થા કે મેહમુદકે અબ્બાને અપને વાલિદસે આકર અઝાં ક્રિયા કે :-“ જમાઅત તૈયાર હય. આજ તરાવીહ લી આપકો પઢાની હોગી. ”

મેહમુદકે દાદા ખુદાકે ફઝલસે પુરે આલિમ અઠર હાફિઝે કુરઆન, ઉમદા કારી, મેહલ્લા કયા બલકે શહેરમેં ચકતા થે. ઉમ્રમેં કરીબ પચાસ પચપન સાલકે થે લેકીન નિહાયત સુખોં મુફેદ અઠર ચહેરેસે આલીસ સાલસે જિયાદા નહીં મઅલુમ હોતે થે તમામ શહેર ઉનકો બડી કદરો મનઝિલતકી નિગાહસે દેખતા થા.

અવર સખ ઈજગત કરતેથે. ચલને કેા તૈયાર હો
ગયે તો મેહમુદ બોલ ઉટઠા :-

“ હાદા જાન ! અખજાને અલી આપસે કહા કે
તરાવીહ આપકો પઠાના હોગી તો તરાવીહ કિસકો
કહેતે હંય ? ”

“ તરાવીહ કે મઅને હંય આરામ લેના ચુકે
ઈસ નમાઝ મેં હર ચહાર રકઅતકે ખઅદ કુચ્છ
આરામ લિયા જાતા હય ઈસ લિયે એ નામ હુવા.
રમઝાન શરીફકે મહીને મેં હરશખ ખઅદ નમાઝે
ઈશા અવર કબલ અઝ નમાઝે વિતર ખીસ રકઅત દસ
સલામસે મસજીદમેં બા જમાઅત અદા કરના સુન્નતે
મોઅકકિદા હય. રમઝાન શરીફ કા ચાંદ દેખકર તરાવીહ
શુરૂ કરે અવર શબ્વાલકા ચાંદ દેખ કર છોડ દે. ” એ
સુનકર મેહમુદને થોડા સા ગોર કરને કે ખઅદ પુછા:-

“ તરાવીહ કી નીયત કિસ તરાહ કરતે હંય ?
અવર ઈસમે કયા ખુસુસીયત હય ? ”

“ નીયત એ હય, “ ઉમ્મદલી રકઅતી સલાતન
સુન્નતુત તરાવીહે વિલ્લાહે તઆલા સુત વજ
જહન ઇલા જિહતિલ કઅ ખતિશ શરી-
ફતા અદલાહો અકબર ” (તરબુમા) “ નમાઝ

પઢતા હું મેં દો રકચત સુન્નત તરાવીહકી ખુદા
 તઆલા કે વાસ્તે મુતવજજહ હોકર કઅમે
 શરીફકી તરફ અલ્લાહો અકબર” ઇસ્કે બાદ સુખડાન
 કલ્લાહુમ્મા પઢે અબર મુકતદી ખામોશઃ ઇમામકી
 કિરાઅત કો સુને અબર મિસ્લ અબર નમાઝોં કે પઢે.
 જબ ચાર રકચત પઢ ચુકે તો યે તસબીહ ત્રીન બાર
 પઢે અબર યેહી ખુસુસીયત હય. ” સુખડાના જિલ
 મુદકે વલ મ-લ-કુતે, સુખડાના જિલ ઇઝમતે વલ
 અઝમતે વલ હય બતે. વલ કુદરતે વલ કિબરિયાએ
 વલ જબરતે સુખડાનલ મલેકિલ હય ઇલ લઝી
 લા યનામો વલા યમુતો સુખખુદુન કુદ્દુસુનરખખના
 વ રખખુલ મલાએ કતે વર રહ (તરજુમાઃ— પાકી
 સે યાદ કરતા હું મંચ અલ્લાહ સાહબે મુદક
 અબર સાહબે બાદશાહત કો, પાકીસે યાદ કરતા હું
 મંચ સાહબે ગલબા અબર સાહબે હયબત અબર સા-
 હબે કુદરત અબર બડાઈ વાલે સાહબે બરતરી અબર સાહબે
 કબરકો પાકીસે યાદ કરતા હું મેં બાદશાહકો અયસા કે
 જિંદા હય હમેશા ન સોતા હય અબર ન મરતા હય કલી
 બડા પાક હય, બડોત પાકીઆ હય મખખુદ હમારા.
 અબર મખખુદ ફિરશતોં અબર રહકો) ઈસી તરાહ જબ

ખીસ રકચત ખતમ કર ચુકે તો બકદરે ચાર રકચત કયામ કરે અર ત્રીન વિતર બા જમાચત પઢે.”
 ચે સુનકર મહમુદને કુચ્છ ગોર કરનેકે બચદ કહો:-

“રોઝાના વિતર તો હમ પઢતે હંચ. આજ આપ બા જમાચત વિતર પઢનેકો કેહતે હંચ. દાદાબાન કહીં બુલતો નહીં ગયે ?”

“હાં બેટા ! શાબાશ ખુબ એઅતિરાજ જમાયા. મેં બુલા નહીં. રમઝાન શરીફ મેં વિતર લી જમાચતસે પઢતે હંચ અર કલી બચઝ નહીં. અર હર નમાઝ નિકલ સિવાય તરાવીહ કી જમાચત મકરૂહ હય. અર ચે વિતર લી કિરાચતસે બ આવાઝ બલંદ પઢે જાતે હંચ.”

“અર દુઆએ કુનુત લી ઝોરસે પઢે ?”

“નહીં બેટા ! દુઆએ કુનુત ઈમામ અર મુકતદી સબ આહિસ્તા પઢતે હંચ.”

“દાદાબાન ! અર જો દુઆએ કુનુતકો મેં ન ફરિયાફત કરતા કે કયસે પઢતે હંચ ?”

“હમ ખુદ બતા દે તે. તુમારી તેઝીએ તબાઅકો દેખતે ચે કે આયા તુમ લી કુછ ઇન બાતોંપર ઝોર કરતે હો ચા નહીં ?”

“કયા હમારે નખીએ કરીમ સલોને હમેશા તરાવીક પઢી હય ?”

“રસુલે ખુદા સલોને નમાઝે તરાવીકો પઢા હય અંર સહાબએ કિબારકો વાસ્તે પઢનેકે ખતોર રગબતકે ઈરશાદ ફરમાયા. ફિર હઝરતને અંદ ખાર નમાઝે તરાવીકો છોડ દિયા અંર ફરમાયા કે અગર મેં હર રોઝ પઢું તો ઈરતા હું કે તુમપર ફર્જ ન હો જાય. અલબત્તા હઝરત ઉમર રહીં કે ઝમાનેમેં હર શબ ઈશાએ રમઝાન અદા કરનેકે ખ્યાલ નમાઝે તરાવીક પઢી ગઈ હય એક હા જમાઅત કે સાથ. અંર યે ફરમાયા કરતે થે કે યે કંયા અચ્છા તરીકા હય”

ઇતના કેહતે હુએ દાદા અપને પોતે કે સાથ મસજીદમેં ગયે. યુકે પહેલા રોઝથા, લોગોંકા કિસી કદર ઇનતિઝાર કિયા ગયા અંર ફિર ફરઝ શુરૂ હો ગયે. હાફિઝ સાહબને કિરાઅત અયમ્મી લેહને દાઉદીસે અદાકી કે દિલ ખે ઇખતિયાર હો ગયે. ફરઝકે ખતમ પર સુન્નત અંર ફિર તરાવીક શુરૂ હુઇ બિચારે મહમુદને ચાર રકઅત તરાવીક તો બઠે શોકસે અદા કી. જબ તસ્બીહ પઢને કો બચકે તો નીંદસે માતે હોકર સો ગયે. નમાઝસે ફારગ હોકર દાદા મેહમુદ

કેા ગોઠમેં લેકર મકાન પર પહોંચે અંર પલંગ પર લિટાયાતો આપ બેઠાર હોકર કેહને લગે:- “ દાદાબાન ! અલી તો આર હી રકઅત હુઇ હંય કયા અંર ન પઢાગે ?” ઇસ લોલે પનકી શુક્તશુ પર સળ હંસને લગે. ઇસ કેહ કહે સે મેહમુદ બિલકુલ ઉઠ બચઠા અંર દરિયાફત કરને લગા:-

“ કયા દાદાબાન ! આપ સળ નમાઝ ખતમ કર ચુકે ?”

“ હાં, બેટા ! પઢ ચુકે ”

“ અંર મેંને લી સળ પઢલી. ”

“ તુમતો આર રકઅત તરાવીહ પઢ કર સો રહેથે. ”

“ નહીં જી, મેંને લી સળ પઢી હંય. ”

“ હાં, ભાઇ તુમને જીસ કદર પઢ લીં તુમારે લિયે ઉસી કદર કાફી હંય. ” ઇસકે બાદ મેહમુદને પુછા તો દાદાને જવાબ દિયા.

“ અબ સેહી કબ ખાવગે ? ”

“ સેહેર કે પકત ”

“ અકેલે ... કેલે ન ખા લેના મુઝકો લી ઉઠાના. ”

“ અરછા. ” દાદા કે ઇસ જવાબ કેા મેહમુદને અરછી તરાહ લી ન સુના કે શુનુદગી આ ગઇ અંર લેટકર અપની મીઠી ગોઠ મેં સો ગયા. ”

નાઝરીન ! અળ તુમ લી થોડી દેર કે લિયે
આરામ કરલો અઝર સો રહો. જુસ વકત મેહમુદ
સો કર ઉઠેગા ઉસ વકત આપસે દો દો ખાતે હોંગી.

+ + + + +

દો બજેકા વકત હય. અઝર રાત બિલકુલ અંધેરી
હય. ચારોં તરફ સન્નાટે કા આલમ હય. થોડી થોડી
દેર કે પચ્ચદ દુરસે “જાગતે રહો” કી આવાજ સુનાઈ
દેતી હય. જો ચોકીદારોંકી આવાજ મચ્છુમ હોતી
હય. થોડી દેરમેં ચોકીદારને અહમદ અલીખાનકા
દરવાજા ખટખટાયા. નોકરને અંદરસે ચોકીદારકો
જવાબ દિયા અઝર ફિર મામાકો અંદર દેવડી
પર આવાજ દી. બાહોત દેરમેં ચંદ આવાજોંકે
પચ્ચદ મામા જાગીતો બડ બડાતી હુઈ ઉટઠી. કયોં કે
ઉસ બિચારી કા બડબડાના બેજા ન થા. ઘરકે કામ
ધંધોંસે ગયારા બજે પીછા છુટા ન થા કે અળ
ફિર જગાદી ગઈ. કુછ અલ્લાહ વાલે મહેલ્લે પાટોં મેં
ઉંચી આવાજસે કેહ રહે થે:—

“ઉઠો સોને વાલો સહર હો ગઈ હય.”

ઠંરકે પચ્ચદ એક એક કરકે સળ ઘરકે છોટે
બડે જાગે અઝર ખાને વગયરા (સહરી) સે ફારિગ

હો કર ફિર સો રહે. મેહમુદકે દાદાને તલજબુદ અદાકી. અબ્દ તીલાવતે કલામે મજીદમેં મસરૂફ હુએ. ઇતને મેં નમાઝે સુખડકા વક્ત આ ગયા. ફરજ કી નમાઝ અબ્દ વઝીફે સે ફારગ હોકર તશરીફ લા રહે થે કે મેહમુદકો રોતા હુવા દેખકર ગોદીમેં ઉઠા લિયા અબ્દ ખ્યાર કરકે પુછને લગે:-

“બેટા! કયોં રોતે હો. કયા હુવા? કિસીને મારા તો નહીં?” થે કેહકર મેહમુદ કે આંખુ પુછે તો ઉસને રોતી હુઇ આવાઝસે હિચકી લે લેકર કહા:-

“આપને કહા થા કે હમ તુમકો સહરીકો જગાઈગે.”

“હમને ઝુરર કહાથા મગર તુમારી અમાને ન જગાને દિયા.”

“લલા અંમા કો કયા ફાયદા હુવા જો ઉન્હોંને ન જગાને દિયા.”

“થે તુમ ઉનસે જા કર પુછો,” મેહમુદ અપની અંમાકે પાસ ફરિયાદત કરને કો ચલાથા કે દાદાને પુકાર લિયા અબ્દ ખાતોંમેં બેઠલા કર કુછ મિઠાઇ ખાનેકો હી અબ્દ ફરમાય:- “આવ, હમ તુમકો રોઝે

કે મુત અલ્લિક અચ્છી અચ્છી ખાતે ખતાયે. ચે
સુનકર મેહમુદ પાસ બેઠ ગયા તો દાદા બોલે:—

“ મેહમુદ ! તુમ જાનતે હોકે સેહરી કા કયા
વકત હય ? ”

“ જી નહીં, આપ ફરમાઇયે. ”

“ લો સુનો ” દાદાને કહા:—“ સેહરીકા ઇનતિ-
હાઇ વકત સુમેહ કાઝિબ હય જયસાકે અલ્લાહ
તઆલા અપને કલામે પાકમે ફરમાતા હય;—“ વ
કુલુ વશ રખુ હત્તા યત બઇ યના લકુમુલ ખય-
તલ અખયદો મિનલ ખયતિલ અસ વદે મિનલ
ફજર ” (તરજુમા:—અબર ખાવ પીયો તુમ જખતક
કે સાફ નજર આવે તુમકો ધારી સુફેદ જલદી ધારી
સિયાહસે ફજર ફી,) ખુખારી શરીફ મેં હદીસ હય
કે:—“ અલી બિન હાતમ રઘીબને રિવાયતકી હય કે
જખ ચે આયત શરીફ નાઝિલ હુઇ તો મેંને ઉકાલે
અખયદ વ અસવદ બાને ઉટકે ખાંધનેકી સુફેદો
સિયાહ રસ્સીકો અપને સરહાને રખા અબર સેહરીકે
વકત દોનોંકો દેખા. તો સિયાહી અબર સુફેદી રસ્સી-
યોંકી કુચ તમીઝ ન હુઇ. ફજરકો મેંને રસુલે ખુદ-
(સલ્લ)કી ખિદમતમે અરઝકિયા. આપને ફરમાયા:—

“ ખયતે અખયદ વ ખયતે અસવદસે મુરાદ સુફેદકી સુફેદી અન્ન શામકી સિયાહી સે હય.” દુસરી હઠીસ શરીફમેં હય કે:- “ જળતકે લક્ષે મિનલ ફજર આયત કે સાથ નાઝિલ નહીં હુવાથા તો લોગ રોઝા રખતે થે અન્ન અપને અપને પાઉંમે તાગા સુફેદો સિયાહ ખાંધતેથે અન્ન જળ ડોરોંમે સિયાહી વ સુફેદીકી તમીઝ હોને લગતીથી તો ફિર ન ખાતે થે. જીસ વકત કે આયત મિનલ ફજર નાઝિલ હુઇતો પતા લગાકે રાતકી સિયાહી અન્ન દિન કી સુફેદીસે મુરાદ હય.” યે લખી તકરીર સુન્નેકે બાદ મેહ-સુદને પુછા:-

“ અરજા દાદા બાન યે બતાવ કે સેહરી ખાનેસે કયા ફાયદા ?”

“ એકતો દિનબર તાકત રહેતી હય. દુસરે મુસ-લમાનોંકા રોઝા ચહુદ અન્ન નસારાસે સુશાબાહ નહીં હોતા. તીસરે તહજજુદકી નમાઝ લી હાથ આતી હય.” યે સુન્નેકે મેહસુદને થોડી દેર ગોર કરને કે બાદ પુછા:-

“ રોઝેકી નીયત કિસ તરાહ કરતે હય ?”

“ ચાહે અરબી મેં કહો:- બિસ સવમા ગહન

નવચતો” આહે અપની ઝળાનમેં કેહદો:-“કલ કે રોઝેકી નીચત મેંને કી”

“દાદાબાન ! આપને રોઝએ કઝા અન્નર કફફારેકા ઝિકર ક્રિયા થા. મગર મેરી સમઝમેં નહીં આયા કે રોઝએ કઝા અન્નર કફફારેસે કયા મુરાદ હય વાઝેહ તવર પર ફરમાઈયે.”

“સુનો બેટા ! રોઝે કે ઇવઝ દુસરા રોઝા રખના કઝા હય. અન્નર રોઝે કે ઇવઝ એકે ગુલામ આઝાદ કરના. અગર યે મયસ્સર ન હોતો સાઠ રોઝે પય હર પય રખના અગર યે ન હો સકે તો સાઠ મિસ-કીનોં કે દોનોં વકત પેટ ભર કર ખાના ખિલાના કફફારા કેહલાતા હય. ઇસકે મુત અલલિક હમ તુમકો અંદ ખાતે ખતાતે હંય. ઇનકો તુમ ખુબ ઝેહેન ન શીન કરલો. સુનો ! ઝેલકી સુરતોંમેં કઝા (યાઅને રોઝે કે બદલે રોઝા રખલે) લાઝિમ આતી હય. ઇસ્કે બઅદ યે ન ખ્યાલ કરના આહીયે કે અખ બચસા આહે ખાયેં પીયેં.

(૧) કુદલી કરતે મેં બે ઇખતિયાર પાની હલક સે ઉતર આવે.

(૨) ગુરૂએ આફતાબ કે ખ્યાલસે રોઝા ફકિતાર કરના અઠ્ઠ હાલાંકે ગુરૂખ ન હુવા હો.

(૩) રાત હોને કે ગુમાન મેં સેહરી ખાના અઠ્ઠ ફિર અલુમ હુવા કે સુખોહથી.

(૪) કાનમેં તેલ ડાલના.

(૫) નાસ સુંધના અઠ્ઠ કસદન કય કરના.

(૬) સોતેમેં હલકમેં પાની ડાલ દેના.

(૭) ઝખમે શિકમ યા સરમેં દવા ટપકાનેસે હંસકા દમાગ યા શિકમ મેં પહોંચના.

(૮) આંસુ યા અકેં પેશાની યા ખુને બીની ગલેમેં બે કસદ પહોંચે અઠ્ઠ મઝા ઉસકા મુંહમેં અલુમ હો.

(૯) જો ચીઝ ખાઇ નહીં જાતી ઉસકા ખાના મિસ્લ કંકર, લોહા, મટટી વગયરા.

(૧૦) લોખાન વગયરા હો કસદન સુંધના.

(૧૧) નિક્કલી રોઝા બ વજેહ દઅવતો દિલ શિકની તોડ દેના.

(૧૨) સેહેરકો મુંહમેં પાન દબાકર સોજના.

જન્મેં કફકારા વ કઝા દોનોં લાઝિમ હોતે હંય વો ચે હંય.

(૧) ગિઝા યા ફવા કસદન ખાના.

(૨) અગર મટ્ટી ખાનેકી આદત હય અન્નર ખાયે
તો કઝા અન્નર કફકારા દોનોં લાઝિમ હંય.

ઝેલકી સુરતોં મેં ફાસિદ નહીં હોતા.

(૧) કાનમેં પાનીં ડાલના.

(૨) સુરમા લગાનેસે અગર ઉસકા અસર હલક
મેં પહોંચે. અન્નર ખંકારનેમે રંગ આવે.

(૩) સરમેં તેલ ડાલના.

(૪) નહાના, ખુશખો સુંઘના.

(૫) પાનીમેં ગોતા લગાના ખ શરતે કે મુંહ
અન્નર નાકકી રાહસે પાની ન દાખિલ હો.

(૬) બે ઈખતિયાર કય આના. અગર ચે કસીર
હો અન્નર બિલા કરદ લોટ કર હલક મેં
ચલી જાવે.

(૭) છસ અવરતકા શવહર બદ મિઝાજ હો ઉસકો
નમકે ચખના.

(૮) ધુવાં, ચા મખખીકા બે ઈખતિયાર હલકમેં
ચલા જાના.

(૯) લુદેસે ખાપી લેના.

(૧૦) ચકકી પીસતે હુવે આટેકા દમાગમેં પહોંચના
અલાવા ઇસ્કે કુછ ખાતેં અવર લી હંય જો
અલી તુમારી સમજમેં નહીં આનેકી. ખડે હોને પર
ભવકુદ હેં ” યે સુનકર મેહમુદને કહ્યા:—

“હાદાબાન ! યે ખાતેં ઝરા દુખારા ફરમાઈએ
તાકે લિખલું અવર અરછી તરાહ યાદ કરલું.”

“ખેટા, લિખનેકી કોઈ ઝુફત નહીં. મેં કલ
તુમકો “અનજુમન તરકકીએ ઇસલામ અહમ-
દઆબાદ” સે “રફીકુસ સિયામ” નામકી કિતાબ
મંગા હુંગા. જો હાલહીમેં અનજુમન કી તરકસે
છપ કર મુફત તકસીમ હો રહી હંય.”

“ખોહોત અરછા, મગર અલ્લાહનીયાં ખિમારસે
લી રોઝા રખવા લેતે હંય.”

“અલ્લાહ પાક અપને ખદો પર માં ખાપસે
ઝિયાદા શકીકો મેહેરખાન હંય. અહંકામે શરેઅ
નિહાયત આસાન હંય. મરીઝ કો રોઝા રખને મેં
અગર ખિમારી કી ઝિયાદતીકા ડર હો તો રોઝા
ન રખે. છસ કંદર કઝા હોં ફીર રખલે. અગર તુકસા-
નકા અંદેશા ન હો તો રોઝા રખના આહીયે.”

“અવર મુસાફર લી ગેઝા રખે ?” મેહમુદને સવાલ ક્રિયા તો દાદાને જવાબમેં કહ્યા:-

“મુસાફર જો ત્રીન દિન (ચઅને અગર પયદલ જાવે તો ત્રીન રોઝમેં પહોંચે ઇતની દુર રાસ્તા હો. વયસે ગાહે વો બ ઝરીયે રેલ એકહી દિન મેં ચલા જાવે ફરલી જાયઝ હય.) યા ઝિયાદા સફરકા ઇરાદા કરે અયસી મનઝિલોં સે જીનમેં મુખેહકે ખઅદ પહોંચ જાવે ઉસકો જાયઝ હય કે રોઝા ન રખે ખઅદ કયામ કે ઉસી કદર રખ લે મગર રોઝેકા રખના અફઝલ હય. અગર ઝિયાદા તકલીફ ઠા યકીન હો તો રોઝા ન રખે. જીસ મુસાફરકો સફરમેં રોઝા રખનેસે તકલીફ નુકસાન ન હો ઉસકો સફરમેં રોઝા રખના મુસતહબ હય. જમસા કે રેલકી સવારીમેં કિસી તરાહ કી તકલીફ મુત સવર નહી. હાલતે ખાના નશીની અવર ઉસકે બરાબર હય જો શખ્શ અયસી મુરતમેં રોઝા રખેગા સવાબ પાવેગા. અગર બ હુકમે શરેઅ સફરમેં ઇફતાર કરેગા તો ગુનેહગાર ન હોગા. અલબત્તા દુસરે અધ્યામમેં કઝા રખના પડેગા.”

હન્નોઝ ચે ફિકરે તમામ ન હુવે ચે કે પડોસી

રમણુભાઈની બીવી મામાકે સાથ આઈ અંર મવલવી સાહબ (મેહમુદ કે દાદા) સે કહા:-

“ઈસ્કો શવહર ઈસ્કો રોઝો રખનેકી તાકીદ કરતા હય. અંર ઈસ્કો પુરે દિન લગ ચુકે હંય. હામેલા અવરત કે લિયે શરમે રોઝેકી બાબત કયા હુકમ હય:-

“હામેલા અવરત અંર દુધ પિલાને વાલી અવરત કે અગર રોઝો રખનેમે અપની યા બચ્ચેકી જાનકા ખવફ હોં તો જાયજા હય કે રોઝા ન રખે. ફિર કંઝો રખ લે. અંર હયજો નફાસવાલી અવરત રમજાન કે રોઝે ન રખે. જબ પાક હો જાવે જીતને રોઝે ગયે હોં ઉનકી કંઝા રખલે.” મેહમુદ કે દાદાને યે મસ-અલા બતાયા તો મામાને ફિર પુછા:-

“હુજુર! મેરે બાપ બોહાત બુઢે હંય ચલનેકી તાકત નહીં ફિરલી રોઝા રખતે હંય.” યે સુનકર મવલવી સાહબને કહા:-

“બુહાતઆલા અંર ઈમાનકી સલામતી દે. અયસે બુઢે કે લિયે જીસ્કો રોઝા રખનેકી તાકત ન હો અંર ન તાકત પચદા હોનેકી ઉમ્મીદ હો રોઝા રખનેકા હુકમ નહીં. કિસી ગરીબકો પેટ ભર કર બાના ખિલાવા યા નિસ્ક સાઅ (એક સેર સવા

પાંચ ૭ ટાંક) ઘડું ફરીર કો દેના ચાહીયે એક દિન કે લિયે સખ આદમીયોં કો નહીં દેના ચાહીયે હાં એક દિનકા કઈ આદમીયોં પર તકસીમ કર સકતે હંય. એક હી મિસ્કીન કો તીસ દીનકા મુકરર કરકે લી દેના જાયઝ હય.” યે સુનકર મામા અબર પડોસન રૂખસત હો ગઈ તો મેહમુદને પુછા:-

“હાદાજાન! રોઝા કિસ વકત ઇફતાર કરના ચાહીયે?”

“જખ ઝુરૂએ આફતાબકા યકીને કામિલ હો જાયે ઉસ વકત ઇફતાર કરના ચાહીયે. રોઝા જલ્દ ઇફતાર કરના મસનુન હય મગર અબ્રકે દિન ઝરા તાખીર કરના ચાહીયે.”

“અબર રોઝા કિસ ચીઝસે ઇફતાર કરે?”

“છુવારે યા મીઠી ચીઝ સે ઇફતાર કરના સુખત હય. અગર મવજુદ ન હો તો પાનીસે હી સહી. ઇસ ઝમાનેમેં પાનીસે સિફ્ત ઇફતાર કરના બેહતર હય કયોં કે વો હર તરાહસે પાક હય. અબર દુસરે માલમેં હરામ હલાલ કા શુબાહ હય. ઇસ લિયે ખાનકા ખ્યાલ થા કે નમઝસે ઇફતાર કરના બેહતર હય. કયોં કે ઉસ વકત નમઝ અબર મિસ્લ ઇસ્કે

પાનીકી તરાહ અકસર બે કીમત મિલ જાતીથીં. ઇસલિયે કુતુબે અહાદીસમેં મવબુદ હય કે પાનીકા માંગના યા આગકા માંગના સવાલમેં દાખિલ નહીં. ખુલાસા યે કે જહાંતક હો ઇફતારીકો શુબેહ કે માલસે ખચાવે અબર હલાલ ચીઝસે રોઝા ખોલે.”

“અબર હલા રોઝા ઇફતાર કરતે વક્ત કયા પદતે હય ?”

“સુનો ઇફતારકે વક્ત યે દુઆ પઢી જાતી હય:-
“અલ્લા હુમા લકા સુમતો વ બેકા આમનતો વ અ.લયકા તવક કલતો વ અ.લા રિઝકેકા અફતાર તો તકબ્બલ મિત્રી ઇન્નકા અન તસ્સમી ઉલ અલીમ” (તરબુમા:-અય અલ્લાહ ! મેને તેરે લિયે રોઝા રખ્યા અબર ઇમાન લાયા મેં તુઝપર અબર હરોસા કિયા મેંને તુઝપર અબર ઇફતાર કિયા મેંને રિઝકસે તેરે પસ તુ કુબુલ કર સુઝસે તેહકીક તુ હય સુનનેવાલા જાનને વાલા.) યે સુનને કે ખચદ થોડી દેર તક મેહમુદ ખામોશ રહો અબર ફિર કંછ સોચકર બોલા:-

“દાદાજન ! વો હમારે પડોસ વાલે સેક જાનકા બહોત બડા પેટ હય અબર જાનકે ઘરમેં હર વક્ત

રૂપીયોંકી છનકારકી આવાઝ આતી હય વો તો કલી રોઝા નહીં રખતે ?”

“ એક શેઠ કયા મુઝે તો ઉન સબપર અફસોસ હય જો હટ્ટે કટ્ટે હોકે જો ઉઝર રોઝા નહીં રખતે ઉનકી નિસબત અલ્લાહ તઆલા અપને કલામે પાકમે ફરમાતા હય:— “યા અઈયોહલ લઝીના આમનુ કુતેબા અલયકુમુ સસિયામા કમા કુતેબા અલલ લઝીના મિન કબ લેકુમ લઅલ્લકુમ અઈયામમ મઅદુ દાત (તરજુમા:— અય ઇમાનવાલો ! ફર્જ કિયે ગયે હંય ઉપર તુમારે રોઝે જયસે ફર્જ કિયે ગયે થે ઉન લોગોંપર જો તુમસે પહુલે થે. શાયદ કે તુમ પરહેઝગારી હાસલ કરો દિન ગિન્તી કે) ઈસ આયત શરીફમે રોઝા ન રખને વાલોંકી ચાર તરાહકી ખુરાઈ નિકલતી હય.

અવ્વલ—તરકે ફર્જ જો એક બડા ભારી ગુનાહ હય.

દુયમ—રોઝા અગલે અંખીયા અલબંકા તરીકા હય.

યાઅને હઝરત આદમ અલબંસે લેકર જનાબ ખાતેમુન નખીઈન સલબ તક પયગમબર અવર ઉનકી ઉમ્મતે રખતી રહીં પસ જો શખસ રોઝા ન રખે વો જુમલા અંખીયાએ કિરામકે તરીકેસે મુન હરિફ હય.

સોયમ-રોજા હુસુલે તકવાકા સખળ હય. તકવા જડ
હય સખ નેકીયોં કી. જો શખસ રોજા ન
રખે વો તરીકએ તકવાસે મહરૂમ રહેતા હય.

ચહારમ-ખુદા તઆલા ફરમાતા હય કે ગિન્તીકે રોજે
રખના તુમપર ફર્જ કિયા હય સારી ઉમરકા
નહીં, ખરસકા નહીં, છે મહીનેકા નહીં,
કમાલ એ હમીય યતી અઠ્ઠ ના મરદી હય
કે અપને માલિકે મુનઇમો રહીમો કદીરકે.
હુકમ કે મુવાફિકે ઇનસાન થોડે દિનોંકી
મહેનતકો ગવારા ન કરે.

દુશરે મુખતારમેં લિખા હય કે:-“જો શખસ
રમઝાનમેં દિનકો એ ઉઝર ખર મલા ખાવે વો
વાજીબુલ કતલ હય. મગર કતલ નહીં કિયા જાયગા”
અઠ્ઠ તિરમિઝી શરીફ મેં હય કે:- “સાલ ભર
યા ઉમ્ર ભર નિકલી રોજે રખના, દુનિયાકી સારી
નેઅમતોંકા ખયરાત કરના એક તરફ અઠ્ઠ એક
રોજા ખગેર ઉઝરકે ગંવાના એક તરફ બલકે ફિરબી
ધરકે દરબેકે ખમખર નહીં.”

મેહમુદ આખિરકો ખચ્ચા યા લખી અવસી તકરીર

સુનકર પરેશાન હો ગયા અંર ઉઠના ચાહા તો ઉસ્કે દાદાને થોડી દેર અંર રોકતે હુવે કહા:-

“ બેટા ! તુમને રોઝોંકે મુતઅલલિક સખ ખાતે દરિયાફત કરલીં અંર સખ તુમકો ખતલાલી ગઈ. ઉનકો ખુબ યાદ રખના. ઝંરામી ખાત અંર રેહ ગઈ હય જો મેં તુમકો સુનાના ચાહતા હું. ગોરસે સુનના. રોઝા સિફ ઇમ્મીકા નહી હય કે દિનભર મુંહ બંદ કર લિયા અંર કુછ ખાયા પીયા નહીં બલકે હાથ, પાંઉં, કાનોં, આંખો કા બી રોઝા રખા જાય તો પુરા રોઝા હોતા હય. યે સુનકર તુમ ઝુફર હંસોગે મગર સખકી તફસીલ તુમકો ખતાતાહું. સુનો હાથોંકા રોઝા યે હય કે કોઈ હરામ માલ ન ઉઠાવ, ન મારે, પાઉંકા રોઝા યે હય કે ખુરે કામ કે વાસ્તે ચલકર ન જાયે. કાનોંકા રોઝા યે હય કે કિમ્મીકી બદગોઈ અંર અયબ જોઈ ન સુને. આંખોકા રોઝા યે હય કે કિમ્મીકો ખુરી નઝરસે ન દેખે. ઝખાનકા રોઝા યે હય કે ઝુટ ન ખોલે, ગાલી ન બકે, ચુગલો ન ખાયે ગીબત ન કરે. હઝરત રસુલે મકબુલ સલોને ફરમાયા કે:- “ જો આદમી ઝુટ ખોલના અંર ઝુટ કે મવાફિક અમલ કરના ન ઊઠે તો ખુદાકો કુચ્છ ઉસ્કી પરવાહ

અવર હાજત નહીં હય કે અપના ખાના પીના છોડ
 દે." અવર ફરમાયા કે:-“જળ તક તુમમેંસે કિસીકા
 રોઝા હોતો ગાલી ન બકે, અવર શોર ન કરે, અવર
 ગીબતસે પરહેઝ કરે. ઇસસે રોઝે મેં અશદ કરાહત
 આ જાતી હય.” અવર અહાદીસમેં આયા હય કે
 આપને ગીબત કરને વાલે કો ફિર રોઝા રખને કા
 હુકમ દિયા હય. સહી તિરમિઝી શરીફમેં હય કે:-
 (જનાળ રસુલે મકબુલ સલઠને ફરમાયા) “ખંદા
 જળ ઝુટ બોલતા હય તો ઉસ્કે મુંહસે અયસી બદબુ
 નિકલતી હય કે ફિરશતા ઉસસે કોસ ભર દુર હો
 જાતા હય.” અવર ચેલી હદીસમેં આયા હય કે
 રોઝેદાર કે મુંહકી બુ અલ્લાહ તઆલાકો મુશકસે ઝિ-
 યાદા પસંદ હય.” પસ રોઝેદારકો ચાહીયે કે અપને
 રોઝેકી પાકી ઝગીકો અયસી બદબુસે જુસસે ફિરશતે લી
 નફરત કરેં ખરાબ ન કરે. અવર અયસી ખુશબુકો
 જો ખાસ અલ્લાહ તઆલાકો પસંદ હો બદબુસે ન
 બદલે.” (બદબુસે વો બદબુ મુગદ હય જો કુકરી
 વજેહસે હો. દાંતોંકી બદબુ ઝુરર દુર કરે.)

મેહમુદ દાદાકી ઇસ શુદ્ધશુકો બાહોત ગોરસે સુનતા
 રહો અવર જળ શુદ્ધશુ ખતમ હુઈ તો બોલા:-

“ દાદાબાન ! ગીબત કિસ્કો કેહતે હં.ય. ? ”

“ બેટા ! કિસી મુસલમાનકા ઉસ્કે પીછે અયસા ઝિકર કરના જુસ્કો રૂબરૂ કેહનેસે જુરા માને, અગરચે વો ખાત સચ્ચી હો, મસલન કોઈ શખ્સ હકીકત મેં સિયાહ ફામ કાલે કંવેકી તરેહ હો. અંર ઉસ્કી અદમ મોબુદગી મેં યું કહે કે વો શખ્સ કંવેકી સુરત હય. અંર ઉસ્કો મુંહ પર કેહને સે વો જુરા માને તો ચે ગીબત હો જાવેગી, ગીબત કે બારે મેં કલામે મજહમેં આયા હય કે ગીબત કરનેવાલા ગોયા અપને મરે હુવે લાઈકા ગોશત ખાતા હય. ”

“ કઈ દિન હુવે ઉસ્તાની જો છોટેભાઈ કે પઢાને આતી હં.ય કેહતી થીં કે એક રાત અયસી હોતી હય કે ઉસ વકત જો દુઆ માંગો કુબુલ હોતી હે વો કોનસી રાત હય, અચ્છે દાદા ! હમેંખતા દો. હમ ઉસ રાતકો અપને અઘળા કે લિયે અંર અપની અમ્મા કે લિયે અંર છોટી જહુન કે લિયે અંર અપને લિયે દુઆ માંગીજે, ”

“ વો રાત ઈસી મુબારક મહીને રમઝાન શરીફમેં હોતી હય. અંર ઉસ્કો નામ શબ્દે કદર હય. ઉસ્મેં

જો દુઆ માંગો કુળુલ હોવી હય. અગર ઉસ રાતકી ઇબાદત હંઝર મહુનેકી. ઇબાદતકે બરાબર હય. શમે કહર (મવલાના શાહ અબદુલ અઝીઝ સાહબ ને તફ્તીરમેં તેહરીર ફરમાયા હયકે સુરએ કહર મેં લફઝ લય લતુલ કહર તીન મરતબા હય અગર સિફ લય લતુલ કહર કે હન્દ નવ હંય પસ નવ કો તીન મેં ઝર્મ દેનેસે ૨૭ હોતે હંય) કી રાત કો અસ્લાહ પાકને બંદોંપર મમલે હતન ઝહિર નહીં ફરમાયા ઉલમાને ઇસ રાતમેં બોહોત ઇબતિદાફ ત્રિબા હે. તમામ રમઝાન શરીફમેં ય એક રાત હય. મગર ઇતતિફાક અખીરકી તાક રાતોં પર હય. ચઝને ૨૧-૨૩-૨૫-૨૭-૨૯ અગર ઇન તારીખોંમે ૨૭ કો તરજીહ હય. પસ લાઝિમ હય કે ઇસ રાતકો જો દુઆ માંગે વો અયસી હો જુસ્મેં દુનિયા વ આખે-રત દોનોંકી બેહબુદી હો. ” યે ફરમાકર હાદ્દાને મેહ-સુદકો બેલનેકી ઇબાઝતદી અગર વો બેલને ચલા ગયા. મગરેબકે કરીબ મેહસુદકી વાલિદાને મામાસે કહા:-

“ અઝમત ! અફતારકા વકત આ રહ્યા હય મસજીદમેં રોઝાદારોં કે લિયે કુછ શરબત, દુધ બરફ અગર કુછ ખજુરેં જલ્દી લે આવ. સુના નહીં

ઉસ દિન મવલવી સાહબ ફરમાતે થે કે બનાબ સર-
વરે આલમ સલબને ફરમાયા હય કે-“ જો
શખસ કિસી મુસલમાનકા રોજા નેક નીયતીસે અફ-
તાર કરાતા હય એક રોજેકા સવાબ પાતા હય. બલકે
જીતનોંકા અફતાર કરાયગા ઉતનોંકા સવાબ પાયગા.”

મામા ઉઠી અવર સખ ચીઝેં મસજીદમેં લે બંકે
ઇમામ સાહબ કે આગે રખદીં. ઉતનેમેં મુઅઝઝનને
બાંગ દી. સખને રોજા અફતાર કિયા અવર ઉસ વકત
વો હુઆ પઢી જો આગે લિખ ચુકે હં. અફતાર કે
બાદ સખને નમાઝ પઢી નમાઝકે બાદ મવલવી
સાહબને સખ નમાઝીયોંસે કહા:-

“ કલ તો પહેલા દિન થા. નમાઝે તરાવીહ કરા
દેરમેં પઢી ગઇથી. આજસે બરાબર સવેરેસે હુવા
કરેગી.” સખને કહા:-“બોહોત અચ્છા” અવર અપને
મકાનકો ચલ દિયે.

*

*

*

રમઝાનકા તમામ મહીના નિહાયત આસાનીસે
ગુઝર ગયા. સત્તાઈસવીંકો ખતમે ફુરઝાન હોનેસે
મસજીદમેં રોશની હી ગઈ અવર તરાવીહ ખતમ

હોને કે બચ્ચદ અલ વિદાયેં પઢી ગઈ અંર શીરીની તકસીમ હુઈ.

અઠાઈસવીંકે આખરી જુમા હોનેસે શહેરકી જામે મસજીદ મુસલમાનોંસે ખિયાખિય ભરી હુઈથી. હજારોં મુસલમાન અપને પયદા કરનેવાલેકી ઇબાદતકે લિયે શપકો ઝોકસે હાજર હુવે થે. અનજુમન તર-કકીએ ઇસલામકે અરાકીનને ઇસ મોકેકો ગનીમત જાનકર “ તાકીદે નમાઝ ” અંર “ ખુદાઈ ઇનકમ દેક્ષ યાં રિસાલએ ઝકાત ” કી હજારોં કાપીયાં મુફત તકસીમ કીં. જુસ્કા ગહીત અચ્છા અસર હુવા. સેંકડોં ભાઇ જો સિફ્ કબી કભાર નમાઝ પઢતેથે ઉન્હોંને દિલમેં પકકે નમાઝી જાન્નેકા અહદ કર લિયા. ઇસી તરાહ જો સાહિબે ઝકાત મુસલમાન અપને ઝકાત કે રૂપે હટ્ટે કટ્ટે મુશ્કટંડે અવર લીખ મંગે પેશાવરોં કો દિયા કરતેથે ઉન્હોંને આયંદા ઝકાત કા માલ હકદારોંમેં તકસીમ કરનેકા અહદ કર લિયા અંર જો ભાઈ ઇસલામી અહકામકે મુતાબિક ઝકાત નહીં નિકાલતેથે ઉન્હોંને શરઈ અહકામકે મુતાબિક ઝકાત દેનેકા ખુદાસે વચ્ચા કર લિયા.

ગરજ જુમઅતુલ વિદાયકે દિન ખતીખ સાહજાને

ખુલંદ આવાજસે નિહાયત અરછે લેહજેમેં અરળીમેં
ખુતબા પઢા. મગર હાઝરીન અરળીસે ના વાકિફ હોને
કે બાઈસ કુચ્છ સમજ ન સકે. નમાઝ કે ખઅદ
ચંદ રોશન ખયાલ અબર હમદદોને ઇસ કમી કે.
મેહસુસ ક્રિયા અબર આયંદા અરળીકે સાથ ઉદ્દ
ખુતબા બી પઢા બાય ઇસકા ખદોબસ્ત કરને કે
લિયે મશવિરા ક્રિયા.

રમઝાન કા મહીના ખતમ હોનેકો હય. ૨૯ વીં
તારીખ કી શામકો શહેરકે હર હિસ્સે કે મુસલમાન
આસ્માનમેં ચાંદ કી તલાશ કર રહે હે. એક મસ-
જીદમેં ચંદ લોગ ચાંદ દેખ રહે હે. જુસ્મેં સે
એકને દુસરેસે કહા:-

“ભઈ દેખો તો સહી, લોગ કિસ શવકસે ચાંદ
કે મુનતઝિર હંય ?”

“હાં, મેં ચેહી દેખ રહા હું.” દુસરેને કહા-
“રોઝોંકા ચાંદ અયસે શવકસે નહીં દેખા જાતા
જયસે ઇંદ કા ચાંદ દેખા જાતા હય.” તીસરે
બોલે:-

“હાં, સચ હય. રોઝા રખને વાલોંકે લિયે તો
૨૯ થા ૩૦ સખ બરાબર હંય મગર ન રખને

વાલોંકે લિયે અગર કલકા રોઝા હો ગયા તો દિન પહાડ હી હો જાયગા.” યે સુનકે ચોથે બોલે:-

“શરીઅતકા હુકમ હય કે રહ તારીખ કેા ચાંદ બહોત ગોરસે દેખો. અગર ન દિખે તો તીસ રોઝે પુરે કરો.”

“લેકિન ચેલી તો મસખલા હય કે આગ્રમાન સાફ હો તો બોહોતસે આદમીયોંકી ગવાહી ચાલીયે અગર જો નહો તો હો મુસલમાન આકિલ બાલિગ, બાદિલ કા કાઝી ચા બડે મવલવી સાહબકે સામને કસમ કે સાથ શહાદત દેના કાફી હય.” પહેલે સાહબ કે કેહને પર દુનરે ને કહા:-

“મીયાં અગર યહાં ચાંદ ન દિખાઈ દિયા ન સહી. હુસરે શહેર કી શહાદત પર ઈદ મના લેના.”

“અબુ દાઉદને ઈબને અખબાસ રત્ની૦ કી રિવાયતસે એક હદીસ લિખી હય જુરકે મુતાબિક હર શહેર વાલોંકે લિયે વહીંકા દેખના મોઅતબિર હય.”

“યે કયા બાત હય ?” ઉન્હી પહેલે સાહબને કહા:- “તાર દેકર મઅલુમ કર લીજયે. દેહલી, કલકતા, બંબઈ, મદરાસ વગયરા શહેરોંસે ખબર આ જાયગી.”

“ તારડી લી એક હી કહી.”

“ કયોં ? ”

“ ચુકે શરે શરીરમેં મુસલમાનોંકી શહાદત લિખી હય ઇસ લિયે જો અબર તારડી હોગી ઉસપર શરીઅત કે અહકામ જરી ન હોંગે.”

“ અગર તાર દેને વાલા મુસલમાન હોતો ? ”

“ તો લી હમતો ન માને.”

“ કયોં ? ”

“ કયોં કે ઇસકા ઇનિઅમ મુસલમાનોં કે હાથમેં નહીં હય.”

“ કયા ખુબ ” ઈતનાહી કેહને પાયે થે કે આસમાન પર અબર કે ટુકડે કે પાસ એક બારીક રૂપેહત્તી મુસ્ત ફિખાઈ હી. સમને હુઆ માંગી અગર એક દુસરેસે “ આંદ મુબારક ” “ ઇંદ મુબારક ” કેહતે હુવે અપને અપને મકાનોંકા ગયે.

અરથે લી ઇસી આવાજ કે મુનતઝિર થે. એક જોશમેં ઘર દોડે અગર દરવાઝે કે બાહરસે હી બડે શવકમેં સલામ કિયા. ફિર તો એક એક સે કહને લગે. “ અહાજી ઇંદ હય, સેવધયોંકી ઇંદ હય, કલ હમ અરથે અરથે કપડે પહેનેંગે. ઇંદગાહ બાઈંગે.

ધદીયે લેંગે.” મીયાં મેહમુદને લી અપને દાદાકી ખિદમતમે હાઝર હોકર સલામ કિયા. ફિર ઉસ ફિતરતી મોહબ્બતકે સાથ જો અકસર છોટે છોટે બચ્ચોં કે આપસમે હોતી હય અપને છોટે ભાઈકો ગોદમે ઉઠા કર કહા:-

“કલ ઈદ હય. ઈદગાહ બાંધંગે.” મેહમુદ કે છોટે ભાઈને લી અપની તુતલાતી હુધ ઝખાન સે જવાબ દિયા.

“હમ લી ડાંધંગે.”

બચ્ચે ચેહી ખુશિયાં કરતે કરતે સો ગયે. ખિયારી મામા સુબેહ ઈદ કે લિયે સેવધયાં પકાને કે ધંધેમે મશગુલ હો ગઈ. અન્નર મેહમુદકે દાદા ઈદ કે લિયે કપડે વગયરા નિકાલને લગે. રાતકે બારા બજ ગયે અન્નર સબકે સબ સો ગયે.

અલી યો ફટી હી થી કે બચ્ચે ઈદ કી ખુશીકે મારે જાગ ઉઠે. અન્નર ઝમ્મદ અદાએ નમાઝે સુબેહ મેહમુદકે દાદાને ખબુરેં છુહારે વગયરા મિસકીનાં અન્નર ફકીરોંકો તકસીમ કરના શુરૂ કર દિયા. ચે દેખકર મેહમુદને પુછા:-

“ હાદાબાન ! આજ તો લોગ સેવઈયાં આવલ ખાંટતે હંચ અબર આપ ખબુરે છુહારે અબર ગલ્લા તકસીમ કરતે હંચ ઈસ્કા કયા ફાયદા ? ”

“ ખેટા ! ચે સદકચે ફિતર હય. રમઝાન શરીફ કે રોઝોમેં કિસી કિસમકા કુમુર ખેહુદા કલામી અબર ખેલ વગયરામેં મશગુલ રહેને સે હો ગયા હો ઉનકા દરીયા સદકચે ફિતરસે હોતા હય. ” (મિશકાત શરીફ)

“ તો કયા ચે ઈસી વકત દેના આહીયે નમાઝ પઢને કે ખઅદ દેં તો કયા હરજ થા. ”

“ નહીં ખેટા ! ઈસકા હુકમ ઈદકા આંદ દેખનેકે ખઅદસે લેકર નમાઝ કે પહેલે તક દેના સુન્નત હય. નમાઝે ઈદકે ખઅદ ચે સદકા નહીં હોતા. ”

“ તો કયા સદકા સબ રોઝદારોં કો દેના પડતા હય ? ”

“ મદં અવરત, ખઅયા, ગુલામ, આઝાદ અલ અખતસિર હર મુસલમાન સાહિબે નસાબ પર ઈસકા દેના વાજીબ હય. (મિશકાત શરીફ) ખલકે અપની નાબાલિગ અવલાહ કી તરફસે, અપને ગુલામોં, યા નોકરોંકી તરફસે લી દેના પડતા હય. નેઝ હામિલા,

દુધ પિને વાવી અંર અયસે શખ્સકી તરફસે લી
દેના ચાહીયે જો કિસી ઉઝર કે બાઇસ રોજા ન
રખ સકતે હોં: (તિરમીઝી)

“દાદા જાન ! સદક એ ફિતર મેં કયા કુછ
દેના ચાહીયે.”

“ગુરુ, છુહારે, અંગુર ખુશક, ખબુરે, મેવા નિરફ
સાઅ. જવ, મકકી, બાજરા, ચોડ એક સાઅ. (જો
દોસો સ્ત્રીતેર તે લેકા હોતા હય) દેના ચાહીયે.”

“દાદા જાન ! લોગ ! ઇંદગાહ મેં જા રહે હંય
અબ હમકો લી ચલના ચાહીયે. અયસા ન હો કે
નમાઝ જાની રહે.”

“ઇંદકી નમાઝકા વકત સુરજ ચઢતે હી શુર
હોતા હય. અંર જવાલ કે પહેલે તકે રક્તા હય.
અલી ના સુરજ થોડા હી નિકલા હય અંર યે ઇંદ
બડી ઇંદકી નિસબત કિસી કદર દેર કરકે પઢની
ચાહીયે. બેટા ! હઝરત રસુલે ખુદા સલૉ ફરમાને
હંય કે:- “ઇંદકે દિન કચ્છ ખયરાત કરની ચાહીયે.
નંજો કે કપડા દેના, બુકેં કે ખાના પિલાના અંર
ખ્યાસોં કે પાની પિલાના બડા સવાબ હય. અંર
અચ્છા બિબાસ પહેન્ના, ખુશખુ લગાના, આરાસ્તા

હોના મુસતહબ હય. અગ તુમ અપને કપડે પહેન કર તૈયાર હો બવ, ”

“ લેકિન દાદા બન ! શાયદ આપ એક ખાત લુલ ગયે. એક વકત આપ અબ્બસે ફરમા રહેથે કે ઈફકે દિન ઇદગાહ બને હુવે મિસકીનોં કે પયસે પાઈયાં તકસીમ કરની ચાહીયે. મગર આપને પયસે પાઈયાતો! મંગવાઈ નહીં. આપ ફરમાયેં તો મામાસે મંગવાલુ ”

“ જીતે રહો, બેટા ખુશ થાદ રખા. સુનો, મેં લુલ નહીં હું. મુઝે યે ખાત થાદ હય. મગર ઇસ ઝમાને મેં મુસલમાનોં કા હાલ અયસા અખતર હો રહા હય કે ઉનમેં મિસકીન અબર ખયરાત લેને કે હકદાર મેં તમીઝ કરનેરી સમજહી નહીં રહી. જીસે હટટે કટરે, મુશટાંટે, અવખાશ, બદમાશ, ગંજેરી લાંગેરી અબર દુનિયાલર કે એમદાર લોગ મિસકીન બને ફિરતે હંચ અબર અસલ હકદાર મિસકીન અપને ઘરોંકી ચાર દીવારી મેં જુએ મર રહે હંચ. ઇસ લિયે મેંને જો રકમ મિસકીનોં મેં તકસીમ કરનેકે લિયે નિકાલી હય વો સચ્ચે હકદારોં મેં મામાકે હાથસે ઉનકે ઘરોં મેં લેગ કર તકસીમ

કરા હુંજા. અન્ધા અળ તુમ તઈયાર હો જાવ. હાં, રાસ્તે મેં પઢને કી વો તસખીહ તુમકો યાદ હય યા નહીં.”

“જી, અન્ધી તરાહ યાદ હય અરે ચેલી યાદ હય કે ઈદગાહ જાતે હુવે તસખીહ પઢતે હુવે જાના અરે ઈસી તરાહ દુસરે રાસ્તેસે વાપિસ આના. અન્ધા સુનીયે ચેહી તસખીહ આપને ખતાઈ હે ના ? અગર કોઈ ગલતી હોતો દુરસ્ત ફરમાના.

“અલ્લાહો અકબર, અલ્લાહો અકબર. લો એલાહા ઈલ લલ્લાહો વલ્લાહો અકબર, અલ્લાહો અકબર વલિલ લાહિલ હ.મ્.”

શાબાશ ખેટા ! દુરસ્ત હય. અરે હાં ચેલી યાદ રખનાકે જીસ વકત ઈમામ નમાઝ કે લિયે ખડા હોતો ચે નીયત કરનાઃ— “દો રકઅત નમાઝ ઇંદુલ ફિતરકી વાજીબ પઢતા હું મએ તકબીરાત પીછે ઈસી ઈમામ કે મુંહ તરફ કચ્ચે શરીફકે અલ્લાહો અકબર.” અરે ખેટા ! ફિર ઈમામ તકબીરે તેહરીમાકે ખઅદ તીન તકબીરેં કહેગા. ચે તકબીરેં ઝાયદ હંય. સિફ્ ઈદનકી હી નમાઝમેં ઝિયાદા હોતી હંય. ઇન તકબીરેંમેં હાથ કાનોં તક ઉઠા કર ખુલે છોડ દેના

ચાહીયે. (મિશકાત શરીફ) તીસરી તકબીરકે ખ્યા
હાથ બાંધને ચાહીયે. (તિરમીઝી) દુસરી રકબતમે
કિરાબતકે ખ્યાદ અર રકુઅકે પહેલે ચે તીન આય
યા ખાસ તકબીરે કહી જાઇગી. ચોથી તકબીર
ખ્યાદ રકુઅ કે જાના હોગા. ઈન તકબીરોંકે ખ્યા
કોઈ ઝિકર નહીં હોના ચાહીયે. ફિર ઇમામ સલામ
ફેરતે હી ખુતબા શરૂ કર દેગા. ચે ખુતબા હર મુસ
લમાનકો સુનના ચાહીયે. (જો લોગ ગાડીયાં દોડાં
યા લઈવો લખખમે ગિરફતાર હોને કે લિયે ખુતબા
નહીં સુનતે વો ખુરા કરતે હંચ.) ખુતબે કે ખ્યા
સબકો દુઆ કરની ચાહીયે અર દુઆ કે ખતર
હોને પર બાહમ મુસાફિહા કરના અર ખંદા પેશા
નીસે મિલના મસનુન હંચ.”

ઈસ ગુફુતુસ કે બાદ દાદા અર પોતા દોનોં ઇદગા
ગયે. મેહમુદકે દાદાને વહાં જાકર મુસલમાનોંકી જહાલત
કે જો મનઝર દેખે ઉસસે ઉનકો સખ્ત રંજ હુવા
ઉન્હોંને વહીં ઇરાદા કર લિયા કે જો અનજુમન ચ
સોસાયટી મુસલમાનોં કો મજહબી ગફલતસે બેદા
કરેગી મેં ઉસકી જાનો માલસે ઇમદાદ કરેગા.

“ ખતમ શુદ ”

સિદ્ધિ ગુજરાતી જનને વાલે હર મુસલમાનકો

ફિકેહ કે મસઅલે દરિયાફત કરને કે લિયે ફતાવાએ આલમગીરી, શરેહ વકાયા, ફુરરે મુખતાર, ગાયતુલ અવતાર. કબારી, શામી, કાઝી ખાન, માલા મુખ, રાહતુલ કુલુખ, જવાહિરે ગયબી, ગુનચતુત તાલેખીન, ફઝાયલે શુદુર વગયરા વગયરા બડી કિતાબે દેખને કી યા કિમ્તી મવજબી સાહબ કે પાસ મસઅલા દરિયાફત કરને કો જાનેકી ગુરૂરત નહી કયોં કે હમને ઉરદુ કે મુખતલિફ ઉલમાને તાલીફ વ તસનીફ કી હુથ

રકને દીન

નામી કિતાબકો કાનપુર લાહોર વગયરા જગા કે છપે હુવે જુદા જુદા ઉદુ નુસખેજાત કો સામને રખકર અંર અપની તરફસે ઇબારત કો આસાન કરકે ઉરદુ જખાન અંર ગુજરાતી હુરૂફમેં છપવાની શુરૂ કી હય અસ્કા એક નુસખા અપને પાસ રખનેસે આપ જુદ છોટે મોટે ફકીહ બન સકતે હં. કયોં કે ઇસ કિતાબ કો હજારતે ઉલમાને નિહાયત સલીસ અંર આસાન તરીકેસે લિખા હં. અસમેં હનફી મઝહબ કે ફીકેહ કે તમામ મસાલલ આમ ફેહેમ તવર પર દરજ કિયે

હંચ. જુસ્સે કમ ઇલમ અવર સિફ્ હન્ફ શનાસ લોગલી કાશી કાયદા હસલ કર સકને હંચ. ઇસ કિતાબકી ખુબી ચે હય કે હર એક મસઅલા સરાલ જવાબ કે તવર પર લિખા ગયા હય તાકે લખી ચવડી ઇમારત કે પઢને મે તબીયત ઉકતા ન ખયે. જો મસઅલે બડી બડી કિતાબોં મેં દેખનેકી જુરત પડતીથી વોહ નિહાવત ખુબીકે સાથ ઇસ કિતાબ મેં દરજ હો ચુકે હંચ. ગોયા હજાતે ઉલમાને દરિયાકો કુંઝમેં બંદ કર દિયા હય. એક કિતાબ સંગવા દીજીએ ઇનશા અલ્લાહ ફિર કિસી મવલની કે પાસ જાને કી જુરત ન રહેગી. કિતાબે તહાવત અવર કિતાબે સલાતકે સુતઅલ્લીક હર સવાલકા જવાબ ઇસ્મેં અસલ કિતાબ કે હવાયે કે સાથ મિલ જાયગા. હરેક મસઅલે કે જુદા જુદા બાબ હંચ જુસ્સે હર મસઅલે કા જવાબ આસાનીસે મિલેગા, કિતાબમેં ગવતી ન રહેને પાયે ઇસકા ખાસ ખ્યાલ રખા હય. તલફકુઝ (ઉચ્ચાર) સહી પઢેખયેં ઇસ તરાફ શુજરાતીમેં લિખે હંચ. કિતાબ ચાર સો સે ઝિયાદા સફે કી સુનેરી જીલ્દકી બનેગી. હદીયા સીફ્ એક રૂપીયા આઠ આને. અલીસે ઓરડર લિખવા દીજીયે તાકે તૈયાર હોતેહી રવાના કર દી બાય.

અરકાને ઈસ્લામ.

નામકી એક કિતાબ બે ગુજરાતી હુરૂફમેં ઉમદા સુફિ કામઝ પઃ છપવાઈ છે. જુસ્મેં પાંચો કલમે, ઇમાને મુદ્રસલ, ઈમાને મુજમ્મલ અરબી ઓર ઉરદુ તરજુમેં કે સાથ ગુજરાતી હરૂફમેં લિખે હેં વુજુકી નીયત ઓર ઉરફી પુરી તરકીબ, ઉરફે ફર્જી મુન્નત વગયરા ઓર ગુસ્લ ઓર તયમ્મુમ કી નીયત ઓર ઉરફે તરીકે દીનઅરકી પાંચ વકત કી ૪૮ નમાઝોંકી અરબી નીયત ઉરદુ તરજુમેં કે સાથ ઓર નમાઝ પઢનેકા મુદ્રસલ તરીકા, પાવ સિપારેકી મુરતેં, બે હુરૂફમેં અલફાઝકી અદાયગી કે નશાનાત કે સાથ લિખી હેં. અતહમયાત દુઆએ કુતુબ, દુઆએ માપુરા ઓર દીગર દુઆએ દરજ કી હેં. અલાવા જુમા. તરાવીહ, તહજજુદ, ઇદેત, જનાઝા મુસાદર, ખીમાર ઓર અવરતોંકી નમાઝોંકા હાલ લિખા હે. ઉસકે બાઅદ રમઝાન શરીફ કે રોઝોંકા મુદ્રસલ હાલ ઓર ઝકાતો હજ કે મસાયલ દરજ કિયે હેં. કદન દફન કે અલાવા મુરદેકા નહેલાનેકા તરીકા બી લિખા હે. મુખતિસર ચે કે ઇસ કિતાબમેં ઈસલામકે પાંચો અરકાન કા હાલ દરજ હે, જે ઉરદુ અરબી જપાનસે ના વાકિફ મુસલમાન બાપ્તોં કે લિખે નિહાયત ઝુરરી હે. કીમત સિદ્દિ છે આને.

ઈસ્લામકા ઝીંદા મોઅજ્જા.

જનાબ યૈઘરી દિલ્લુરામ સાહબ કવસરી નામી એક પંજબી હિંદુ શાયરને જનાબ રસુલે અકરમ સગદરે દો જહાં આકાએ નામદાર મોહમ્મદ મુસ્તફા સલ૦ કી શાને મુકદ્દસમેં ઓર સહાબાએ કિબાર રહી૦ કી શાનમેં હઝારોં નઅતીયા ગઝલેં કસીદે ઓર મનકબતેં લિખી હેં જનમેં સે ચંદકા ઇનતિખાબ કરકે હમને

મવજે કવસર.

કે નામસે ઉરદુ જપાન ઓર ગુજરાતી હુરૂફમેં એક કિતાબ શાયેકી હે. કીમત ચાર આને.

પંજસુરા મઝ મજમુએ વઝાયેક

(ગુજરાતી હરફમે)

ઈસ્મે કુન્વાને મજહકી સાત સુરતે હેં ઓર બહોતસે વઝાયેક બી દરજહે. જો મેજાના પદનેસે તરેહ તરેહકે દીની ઓર કુન્વાની મેશુમાર કાયદે હોતે હેં. ઈસ્મે મજદર જે ઝેલ સુરતે ઓર વઝાયેકહે.

સુરે યાસીન, સુરે ફતહ, સુરે રહમાન, સુરે વાકેઆ, સુરે તમારક સુરે સુત-ઝમીન, સુરે અમ દોઆએ ગંબુલ અર્શ, ફુરક સરીફ અકબર, દોઆએ કદેહ, દોઆએ નુર, દોઆએ સુયાની દોઆએ અહદનામા, કસીદએ ગવસીવા, આયતુલ કુરસી, અસ્માએ ખારીનઆલા. અસ્માએ રસુલે કરીમ, અસ્માએ ગવસ પાક, ફુરકે તાજ, ફુરકે લખી, ફકત હેકલ, વગયરા ઈન તમામ સુરતું ઓર વઝાયેક કે પદનેકી ફઝીલત ઓર ફરકે અસ્નાદબી લીખ દીયે હેં. તાકે આપકા શવક બઢે ઓર ફુર્કે ઇલાહી હાસિલહો. ઈસ્મે પેહલે ઊત્તે પંજસુરે ફુસરે મેપારીયુંતે છાપેથે વો મિર્દ વિજારતી નકેકી ખાતિર હોતેસે મેશુમાર ગલતીયાં ઉસ્મે રેહ ગઈયીં બક્રજલે ખુદાહમને બહોત કાશીય ઓર મેહનતસે ફરકા એક એક લફઝ દેખાહે ઓર જહાંતક હોસકા ફરકો બીલકુલ સહી ગુજરાતી હરફમે છાપાહે. ઈન્શાઅલ્લાહ આપબી જહાંતક દેખોગે સહી પાવગે. આલ્લાહ ફુસરે કોઈ મેપારીકા છપા હુવા પંજસુરા આપ ન ખરીદે વરના સવાબકે બફકે અઝાનમે પડીગે. સહી પંજસુરા અગર આપ ચાહતે હેં તો હમારે યહાંસે મંગવાઈએ. છપાઈ એન અબદાર મોતીકે ખાલીફ હેં કામઝ બહોત હિમ્મત ઊલ્લે બી ખુશસુરત મઝબુલ સુનેહરી અમેશ તરકીબ કી હેં હતી તમામ ખુબીયું પર હદીયા સીફ એક રૂબીયા પોસ્ટેજ આર આને.

मुरशिदे कामिल —मुरशिदे कामिल की पहेंछान अउर जुदाई
 कहरतके छुपे छुपे बेद मालुम करना हों तो भिस किताबके पदे
 हीमन पारा आने.

इवलेते ये जवाब—भसमे ओकसे मसायल अयसे हर
 दय के छन पर अभल करनेसे मुश्वीसी दुर होती हय. हीमन आद आने.

मुरअमे यासीन शरीफ—असनाद के साथ जुबराती दुवरे
 मय खिनाह कागज पर मुभकिन सैदत के साथ जवाब हय.
 हीमत दे आने.

तरीकमे इतेहा—भस छोटीसी किताबमें इतेहा जुबराती
 दुवरे में छपवाया हय. जे लोग अरबी नहीं जानते वो भिस किताब
 के तरीकमे इतेहा पढ़ना सीख सकते हय. हीमत दे आने.

मजमुअे हीकेह वल अक़ायद—हीमत इस आद

तारीफ मका मेअजजमा—हीमत पारा आने

आदम दिल हदीस—हीमत ओक इपीवा याद आने

मेअमराज नामा—हीमत तीन आने.

क्यामत नामा—हीमत आद आने

मिलनेक पता.

अमीर हसन निअमी } अहमदुदीन हुसेनुदीन निअमी
 पांचपरी अमदावाद } मुकसेवर तीन दरवाजा अमदावाद.

